

30 387

Wijziging van onder meer de Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek en de Wet studiefinanciering 2000 in verband met onder meer invoering van leerrechten in het hoger onderwijs, herziening van de collegegeldsystematiek, invoering van het collegegeldkrediet en invoering van een nieuw aflossingssysteem (financiering in het hoger onderwijs)

Nr.

Verslag

Vastgesteld...

De vaste commissie voor Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, belast met het voorbereidend onderzoek van dit wetsvoorstel, heeft de eer als volgt verslag uit te brengen. Onder het voorbehoud dat de hierin gestelde vragen en gemaakte opmerkingen voldoende zullen zijn beantwoord, acht de commissie de openbare behandeling van het wetsvoorstel genoegzaam voorbereid.

Inhoudsopgave

I. Algemeen

1. Inleiding

2. Aanleiding

3. Leerrechten, collegegeld en inschrijving

- 3.1 Leer- en uitlooprechten
 - 3.1.1 Leerrechten
 - 3.1.2 Uitlooprechten
- 3.2 Extra leerrechten
- 3.3 Resterende leerrechten
- 3.4 Collegegeld
 - 3.4.1 Gemaximeerd collegegeld
 - 3.4.2 Instellingscollegegeld
- 3.5 Financiële ondersteuning van studenten
 - 3.5.1 Profileringsfonds
- 3.6 Vrijstelling aanwending van leerrechten en betaling van collegegeld
- 3.7 Inschrijving en de beëindiging daarvan

4. Bekostiging en begroting

- 4.1 Wettelijke bepalingen over bekostiging
- 4.2 Vervallen van wettelijke verplichting begroting en bekendmaking van voorlopige rijksbijdrage

5. Maatregelen in de toekenningsfase van de studiefinanciering

- 5.1 Collegegeldkrediet in het hoger onderwijs
- 5.2 Verruiming van de leeftijdsgrens in het hoger onderwijs en het beroepsonderwijs

6. Maatregelen in de terugbetalingsfase

7. Administratieve lasten

II. Artikelsgewijze toelichting

- 1. Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek**
- 2. Wet studiefinanciering**

I. Algemeen

1. Inleiding

De leden van de CDA-fractie hebben met veel belangstelling kennisgenomen van het wetsvoorstel voor de invoering van leerrechten in het hoger onderwijs. Deze leden zijn een groot voorstander van leerrechten. Zij herkennen in het wetsvoorstel de voorstellen die deze leden over leerrechten al eerder hebben geformuleerd. Zij menen met de regering dat leerrechten bijdragen aan vraagsturing en een grotere doelmatigheid. De leden van deze fractie zien leerrechten als de kruiwagen om vooruit te komen in de kennissamenleving. Leerrechten verbinden onderwijs en arbeidsmarkt. Ze zijn de springplank naar een goede positie op de arbeidsmarkt. Leerrechten maken bovendien leven lang leren mogelijk. Wie zijn leerrechten niet ten volle benut op jonge leeftijd, kan overgebleven leerrechten op latere leeftijd inzetten. Wie op jongere leeftijd snel een diploma haalt kan resterende leerrechten later inzetten. Leerrechten helpen de student om over de eigen schaduw heen te springen. Hoe meer de student verantwoordelijk is voor de besteding van leerrechten, hoe meer het leren iets van hemzelf wordt. Met leerrechten bouwen studenten aan hun eigen leertraject. Het dwingt tot het maken van keuzes over de inzet van tijd en geld. Studenten zullen bewuster omgaan met de beschikbare tijd voor studeren en mogelijk minder tijd aan bijbanen besteden. De bereidheid om in zichzelf te investeren neemt toe. Mogelijk worden zij ook kritischer op het onderwijs dat hen wordt aangeboden. Zij kunnen eisen dat er een normale onderwijsinspanning wordt geleverd. Instellingen zijn voor hun bekostiging afhankelijk van de inzet van leerrechten door studenten. Zij zullen studenten daarom willen vasthouden en hun onderwijsaanbod meer afstemmen op de vraag van studenten en de arbeidsmarkt. Leerrechten dagen zo de instelling uit aan studenten een ideale leerplek te bieden. Hun primaire taak is het opsporen en ontwikkelen van talenten. Ze ondersteunen het leertraject van de studenten. De leden van deze fractie hebben een aantal vragen en opmerkingen bij het wetsvoorstel. Deze spitsen zich toe op de ingewikkeldheid van het systeem, de administratieve lasten en de uitvoerbaarheid. Zij hebben ook al eerder aangedrongen op vereenvoudiging van het systeem. Daarnaast plaatsen zij een aantal kanttekeningen bij het werken met halfjaarlijkse leerrechten.

De leden van de PvdA-fractie hebben met belangstelling kennisgenomen van het onderhavige wetsvoorstel. Zij constateren dat met het wetsvoorstel de basisbeurs zó laag blijft, dat een student daarvan nog altijd bij lange niet zal kunnen rondkomen.

De leden van de VVD-fractie hebben met zeer veel belangstelling kennisgenomen van de voorgestelde wijzigingen inzake het dossier financiering in het hoger onderwijs. Deze leden achten de wijze van bekostiging van het hoger onderwijs van essentieel belang voor de vitaliteit en kwaliteit van de Nederlandse samenleving. De discussie over de financiering van het hoger onderwijs wordt steeds een stap verder gebracht. Het is goed stil te staan bij de wijze waarop de discussie verlopen is. Het algemeen overleg van 27 april 2005 (Kamerstuk 29853, nr. 17) werd gedomineerd door de vraag hoe lang de student recht heeft op leerrechten, de zogenaamde C+ vraag. Naar de mening van de bovengenoemde leden is hier onevenredig veel aandacht aan besteed.

De leden van de SP-fractie nemen met teleurstelling kennis van het wetsvoorstel inzake financiering in het hoger onderwijs. Zij zien het als een stap in de richting van meer bureaucratie, onnodige complexiteit en oneigenlijk gebruik. Daarnaast wordt het voorstel

gekenmerkt door een blind geloof in marktwerking. Volgens de leden van deze fractie zijn universiteiten en hogescholen geen bedrijven die elkaar moeten bevechten, maar kennisinstellingen in dienst van de samenleving. Zij constateren dat het commentaar van de Raad van State buitengewoon ernstig is. De Raad oordeelt dat het voorstel deels nader overwogen dient te worden. Op drie fundamentele punten meent de Raad dat de invoering problematisch gaat worden: de spanning tussen nieuw en oud beleid, de spanning tussen vraagsturing en concurrentie en de spanning tussen leerrechten en nieuwe opleidingen. De regering kan deze bezwaren bagatelliseren of zelfs ontkennen, maar het staat vast dat ze bij student en instelling tot grote onzekerheid zullen leiden.

De leden van de D66-fractie hebben met grote belangstelling kennisgenomen van het wetsvoorstel inzake de financiering in het hoger onderwijs. Voor deze leden staat verbetering van de kwaliteit, flexibiliteit en toegankelijkheid van het hoger onderwijs voorop. Studenten moeten in staat gesteld worden te kiezen voor kwaliteit. Dat betekent dat er gezorgd moet worden dat er kwaliteit beschikbaar is, dat inzichtelijk is wat de kwaliteit is en dat de keuzevrijheid ook daadwerkelijk geëffectueerd kan worden. Bovendien moeten studenten de mogelijkheid hebben zich te ontplooien door iets extra's te doen, bijvoorbeeld het volgen van extra vakken of studies of bestuursactiviteiten. Al met al herkennen deze leden zich in de doelstellingen van het wetsvoorstel, maar zal nu getoetst moeten worden of die doelstellingen ook worden waargemaakt. Om die reden maken zij van de gelegenheid gebruik om een aantal vragen te stellen en opmerkingen te plaatsen.

De leden van de ChristenUnie-fractie hebben kennisgenomen van voorliggend wetsvoorstel, hetgeen een ingrijpende wijziging inhoudt van de huidige bekostigingssystematiek van het hoger onderwijs. Zij zijn er na lezing van de memorie van toelichting nog niet van overtuigd dat de introductie van deze bekostigingssystematiek daadwerkelijk bij zal dragen aan een betere kwaliteit van het hoger onderwijs. Verder hebben deze leden op dit moment een aantal vragen.

De leden van de SGP-fractie hebben kennisgenomen van het voorliggende wetsvoorstel. Zij zijn na lezing nog niet overtuigd van de wenselijkheid hiervan. Ook zijn zij er niet van overtuigd dat met de voorgestelde aanpassingen de beoogde doelstellingen zullen worden bereikt. In verband daarmee hebben deze leden de nodige vragen over de voorliggende wijzigingsvoorstellen.

2. Aanleiding

De leden van de CDA-fractie hebben de uitgangspunten van het wetsvoorstel nog eens tegen het licht gehouden. Volgens deze leden gaat het wetsvoorstel uit van een zekere 'hokjesgeest'. Voor elk afzonderlijk opleidingstraject bij elke instelling zijn aparte regels gecreëerd en uitzonderingssituaties leiden weer tot nieuwe regels. Dat gaat ten koste van de flexibiliteit van het inzetten van leerrechten en leidt tot hoge administratieve lasten. De student is ingeschreven bij een instelling. Hij mag daar in principe één bachelor en één master doen. Voor meer diploma's wordt de instelling niet bekostigd. De leerrechten waarover de student beschikt, zijn afhankelijk van de keuze voor een hbo-bachelor of een wetenschappelijke bachelor. Alleen de instelling waar hij zich het eerst inschrijft, ontvangt bekostiging. Wanneer een vwo-student zich als eerste inschrijft voor een bacheloropleiding in het hbo, maar feitelijk een wetenschappelijke bachelor opleiding doet, verwerft hij extra leerrechten. De bekostiging gaat naar de hogeschool in plaats van naar de universiteit. Een mbo- of havostudent die tussentijds met een hbo-propedeuse naar een wetenschappelijke

bachelor gaat, krijgt een jaar extra leerrechten. Als een student door zijn leerrechten voor de bachelor heen is, kan hij zijn uitloopleerrecht alleen inzetten totdat hij zijn bachelordiploma haalt. Wanneer hij zijn diploma nog niet heeft gehaald, komt hij terecht in het regime van instellingscollegegeld. Op het moment dat hij zijn bachelordiploma haalt, krijgt hij pas weer nieuwe leerrechten voor de master. Of en hoeveel diplomabonus de instelling voor deze student krijgt, hangt weer af van hoeveel jaren de student bij deze instelling leerrechten heeft ingezet. Deze leden hebben begrepen dat voor de bachelorfase zo'n twaalf verschillende situaties zijn te onderscheiden. Ook in de masterfase gelden verschillende situaties. Het toekennen van leerrechten door op deze wijze verschillende hokjes te onderscheiden, ademt de sfeer uit van een 'Kermismodel'. Bij elke nieuwe attractie gelden weer nieuwe regels en begint de procedure van voren af aan. Wanneer knelpunten in het voorliggende wetsvoorstel steeds via het Kermismodel worden opgelost, ontstaan weer nieuwe uitzonderingssituaties met nieuwe regels. Dat brengt een geweldige administratieve rompslomp met zich mee.

De leden van de VVD-fractie hebben enkele zorgen, opmerkingen en vragen bij de voorstellen, waarop zij een reactie van de regering vragen. De doelstellingen voor het hoger onderwijs, zoals die in het Hoger Onderwijs en Onderzoekplan en de motie Tichelaar c.s. (Kamerstuk 29410, nr. 4) geformuleerd zijn, die ten grondslag liggen aan de voorgenomen wijzigingen, dienen centraal te blijven staan. Deze onderwerpen moeten daarom steeds in samenhang met elkaar worden gezien. Ook de motie Visser/Kraneveldt (Kamerstuk 29410, nr. 5) geeft een kader voor de bekostiging in het hoger onderwijs: het afstemmen van de bekostiging op kwaliteit. De nieuwe voorstellen moeten steeds opnieuw aan die uitgangspunten worden getoetst. De kanteling van een aanbod- naar een vraaggericht systeem in het hoger onderwijs draagt volgens de leden van deze fractie ook bij aan een stelsel waarbinnen de student centraal staat. Er is meer ruimte voor flexibiliteit en diversiteit en daardoor zal de kwaliteit van het aanbod verhogen. Een stelsel waarbinnen meer concurrentie mogelijk wordt, zal bijdragen aan de doelstellingen en de ambities die we in Nederland hebben met het hoger onderwijs. Er is echter een verschil tussen het commercieel aanbieden van diensten en het aanbieden van diensten in het hoger onderwijs, namelijk de verhouding tussen leerling en meester die in het hoger onderwijs essentieel genoemd mag worden. Deze ontbreekt bij elk ander commercieel aanbod. Een student die hoger onderwijs volgt, is geen klant in een winkelcentrum. De student volgt een studie, waarvan hij de inhoud logischerwijs nog niet meester is. De eenheid van studie, het kwaliteitsniveau en het onderscheidend vermogen ervan zijn verantwoordelijkheden van de aanbieder, waarbij de kwaliteit leidend moet zijn. Een studie is niet een stapeling van losse modules. In de voorgestelde situatie lijkt het risico te bestaan dat studies worden 'opgeknipt' in losse eenheden en per (populaire) module aan de student worden aangeboden. Hoe schat de regering dat risico in? Deelt de regering de mening van deze leden dat het hoger onderwijs niet één op één te vergelijken is met commerciële producten, vooral door de leerling-meester verhouding die wezenlijk anders is dan de verhouding tussen consument en aanbieder? De erkenning van dit verschil heeft consequenties voor de organisatie van het aanbod. De kanteling van aanbod naar vraag en de bijbehorende commercialisering van het hoger onderwijs zijn niet ongelimiteerd. De overheid heeft vanuit haar stelselverantwoordelijkheid de taak hier grenzen aan te stellen waardoor het niveau gewaarborgd en het aanbod divers blijft. Het verbeteren van het stelsel, waardoor meer kwaliteit en diversiteit mogelijk wordt, is waar het debat om draait. De structuren voor financiering moeten ten dienste daarvan staan. Een omgekeerde situatie is uitermate onwenselijk. Vanuit die gedachte hebben de leden van de deze fractie principiële en praktische bezwaren bij enkele van de voorstellen. Zij zijn er niet van overtuigd dat alle voorstellen in de huidige vorm, op genoemde punten, deze toets kunnen doorstaan. Deze leden vragen de regering om een reactie op het bovengenoemde.

De leden van de SP-fractie zien het voorstel als een eenzijdige poging om studenten op te jagen, opdat zij sneller afstuderen om sneller een goed salaris te verwerven waardoor Nederland een hoger nationaal inkomen verkrijgt. Deze eenzijdige focus op productie getuigt van weinig creativiteit. In tijden van globalisering is het de uitdaging om Nederland werkelijk te laten uitblinken. Dat wordt veeleer bereikt door studenten en het hoger onderwijs meer ruimte, tijd en geld te bieden. De kenniseconomie is gediend bij forse investeringen in onderwijs en niet bij een versmalling van de student als ware hij uitsluitend een toekomstige arbeidskracht. Hoger onderwijs is geen markt. De leden vragen of de regering kan motiveren wat voor mens- en maatschappijbeeld ten grondslag ligt aan voorliggend wetsvoorstel. Deze leden vrezen, samen met de Vereniging van Samenwerkende Nederlandse Universiteiten (VSNU), voor een ingrijpende en riskante stapeling van nieuwe maatregelen. Doordat de bachelor/master-structuur (bama) nog maar recent is ingevoerd, hebben de instellingen met buitensporig veel nieuw beleid te maken. Ook roept het de vraag op hoe de voorstellen tot 'minder regels' zouden leiden: een van de hoofddoelen van het kabinet. De VSNU roept op tot uitstel van de invoering van de leerrechten tot een later moment. Is de regering bereid de invoering met enkele jaren uit te stellen, ook in het kader van de zo gewenste 'rust in het onderwijs'? De leden van deze fractie zien niet in waarom de invoering van leerrechten de kwaliteit van het hoger onderwijs zou verbeteren. Een stelsel waarbij instellingen degelijk gefinancierd worden en studenten voldoende studiefinanciering ontvangen, geeft precies dezelfde of zelfs meer flexibiliteit aan het systeem, maar dan met financiële zekerheid en zonder uitdijende bureaucratie. De leden vragen of de regering deze verslechtering van het hoger onderwijs wil heroverwegen.

De leden van de D66-fractie vinden het belangrijk dat het Nederlandse stelsel van hoger-onderwijsbekostiging en studiefinanciering mogelijkheden biedt aan studenten om (een deel van) hun opleiding in het buitenland te volgen. Andersom is het voor de internationale oriëntatie, om 'scherp' te blijven en met het oog op de behoefte aan kenniswerkers ook van belang dat buitenlandse studenten in Nederland komen studeren (aangenomen dat universiteiten deze studenten niet alleen vanwege de bekostiging aantrekken). De memorie van toelichting maakt het lastig te doorgronden in hoeverre het wetsvoorstel aan deze doelstellingen voldoet. Daarom vragen deze leden de regering om een integrale beschouwing hiervan.

De leden van de ChristenUnie-fractie vragen naar de noodzaak van een afzonderlijke behandeling van het onderhavige wetsvoorstel, nu er een nieuwe wet voor de bekostiging van het hoger onderwijs op stapel staat? De regering erkent dat introductie van vraagsturing niet altijd leidt tot enorme verschuivingen. Terecht wordt gesteld dat in het algemeen veel burgers geen behoefte hebben aan keuzevrijheid. Daarnaast geldt voor studenten specifiek dat de keuze voor een studie of bacheloropleiding ook wordt bepaald door andere motieven, zoals nabijheid, beschikbare huisvesting en studentenverenigingen. Deze overwegingen samen, maken dat de leden van deze fractie vragen of het 'stemmen met de voeten' zich in die mate zal voordoen dat opleidingen zich daadwerkelijk geprikkeld weten om meer kwaliteit te leveren. Zij vragen de regering een overzicht te geven van de verwachte verschuivingen op de lange en de korte termijn. Omdat deze leden verwachten dat de verschuivingen niet groot zullen zijn, vragen zij de regering aan te geven waarom het niettemin toch noodzakelijk en proportioneel is om het hele bekostigingssysteem te veranderen? Deze leden veronderstellen dat juist het belang van het behouden van leerrechten, instellingen er niet toe zal brengen al flexibel te zijn in het creëren van overstapmogelijkheden van studenten. Zij delen de kanttekeningen van de Raad van State op dit punt en vinden de beantwoording op dit punt

onvoldoende. In 2006 wordt Studielink geïntroduceerd. Het is de bedoeling dat aanmeldingen en inschrijvingen via Studielink gaan lopen. Deze leden vragen de regering in hoeverre op dit moment in Studielink al rekening wordt gehouden met de invoering van het leerrechtensysteem? Bovendien vragen zij of instellingen, uit het oogpunt van continuïteit van de bekostiging, er niet voor zullen kiezen om vooral grote populaire studies aan te bieden. In het bijzonder maken de bovengenoemde leden zich zorgen over het aanbod geesteswetenschappen. Op welke wijze wordt gewaarborgd dat het aanbod in deze opleidingen op voldoende kwalitatief en kwantitatief niveau blijft? Zij vragen daarbij ook expliciet in te gaan op het aanbod beroepsethiek in diverse opleidingen. Dit onderdeel is niet onder alle studenten even populair, maar draagt wel bij aan hun maatschappelijke vorming. Hoe kan worden voorkomen dat door de introductie van vraagsturing deze onderdelen uit opleidingen worden geschrapt, om de opleiding voor studenten aantrekkelijk te maken, zo vragen deze leden.

3. Leerrechten, collegegeld en inschrijving

3.1 Leer en uitlooprechten

3.1.1 Leerrechten

De leden van de CDA-fractie vragen of er mogelijkheden zijn het systeem van invoering van leerrechten te vereenvoudigen en de flexibiliteit voor de student te vergroten. Deze leden zien daartoe mogelijkheden wanneer afstand wordt genomen van de hokjesgeest van het Kermismodel. Deze leden hebben zich laten inspireren door het zogenaamde 'Eftelingmodel'. Leerrechten fungeren dan als het toegangsbewijs van de student tot de wereld van het publieke hoger onderwijs. De toegang wordt beheerd door de Informatie Beheer Groep (IBG) in plaats van een instelling. De student krijgt maximale flexibiliteit door hem een aantal jaren leerrechten te geven tegen de toegangsprijs van het wettelijk collegegeld. Hij kan zelf weten hoe, waar en wanneer hij zijn leerrechten besteedt. Elke student weet nu precies waar hij op kan rekenen. Hij krijgt bijvoorbeeld minstens vijf jaar leerrechten, ongeacht of hij gaat studeren in het hoger beroepsonderwijs of het wetenschappelijk onderwijs. Hij kan zelf beslissen of hij die jaren besteedt aan één of meer bachelors, of aan een master of aan het doorstroomprogramma voor een master. Ongebruikte leerrechten blijven behouden als resterende leerrechten wanneer de student op latere leeftijd wil gaan studeren. De student verkrijgt met zijn jaren leerrechten als het ware een ticket om zijn eigen opleidingsroute te kiezen. De student weet hoelang hij in ieder geval op de overheid kan rekenen. Daarmee wordt ook voorkomen dat studenten sluiproutes gaan bewandelen om extra leerrechten in de wacht te slepen. Binnen de ruimte van het publieke hoger onderwijs zullen instellingen studenten naar zich toe proberen te trekken om te zorgen dat zij hun leerrechten bij hen besteden. Binnen dit denken past het om diplomabonussen af te schaffen en uitlooprechten om te zetten in gewone leerrechten. De student kan bovendien extra leerrechten verwerven voor wetenschappelijke of beroepsgerichte masters die langer duren dan een jaar. Het aantal verschillende situaties waar leerrechten voor worden toegekend kan zo enorm worden teruggedrongen. Graag vernemen deze leden van de regering hoe zij aankijkt tegen het 'Eftelingmodel' ten opzichte van het 'Kermismodel' en of zij mogelijkheden ziet om het systeem van leerrechten te vereenvoudigen door zich hierdoor te laten inspireren. Het vertrekpunt in het denken is daarbij dat elke student tenminste recht heeft op een aantal jaren leerrechten die hij flexibel kan besteden ongeacht of hij start in het hoger beroepsonderwijs of het wetenschappelijk onderwijs en ongeacht of hij die besteedt aan de bachelor en/of aan de master. De leden van deze fractie vinden dat het uitlooprecht en de diplomabonus in de bachelorfase de flexibele inzet van leerrechten belemmeren en zorgen

voor veel onnodige bureaucratie. Bovendien maken ze het systeem nodeloos ingewikkeld en zetten zij aan tot ongewenst strategisch gebruik. Deze leden vinden verder dat de student resterende ongebruikte leerrechten ook van langer dan een jaar gewoon moet kunnen behouden en deze mag inzetten voor 'Een leven lang leren'. Zij onderkennen het probleem van talentvolle studenten die zijn uitgeloot voor de opleiding van hun voorkeur. Graag horen de leden van de regering hoe kan worden bevorderd dat deze studenten alsnog in staat kunnen worden gesteld hun talent aan te wenden in de opleiding van hun voorkeur.

De leden van de bovengenoemde fractie delen de zorgen van de Raad van State over het werken met halfjaarlijkse leerrechten. De verwachting wordt gewekt dat studenten om het half jaar van studie kunnen wisselen zonder daarbij studievertraging op te lopen. Dat zou betekenen dat instellingen elk half jaar iedere student het totale programma moeten bieden. De Raad van State verwacht dat halfjaarlijkse leerrechten een inbreuk maken op logische opleidingsroutes. Deze leden vinden dat studenten niet moeten worden aangemoedigd om ieder half jaar van studie te wisselen. Zij zien daarom graag een nadere uitwerking van de consequenties van het werken met halfjaarlijkse leerrechten. Deze leden vragen de regering of het noodzakelijk is om te werken met halfjaarlijkse leerrechten en wat de bezwaren zijn tegen het werken met jaarlijkse leerrechten. Volgens deze leden past het denken in jaren leerrechten beter bij de bestaande indelingen van het studiejaar en de duur van de studie.

De leden van de PvdA-fractie zien de invoering van leerrechten als een goede stap op weg naar 'Een leven lang leren' en een grotere mobiliteit in het hoger onderwijs. Tegelijkertijd betwijfelen zij of studenten bij de invoering van leerrechten massaal de overstap zullen maken de ene instelling naar de andere. Wat zullen de uitvoeringslasten zijn bij een halfjaarlijkse overstap? Deze leden vragen de regering om welke aantallen studenten het zal gaan. De toegang tot het hoger onderwijs wordt beperkt doordat de leerrechten worden beperkt tot een relatief klein gebied binnen de Europese Unie. Welke overwegingen liggen hieraan ten grondslag? Het is niet ongebruikelijk dat aspirant-studenten die zijn uitgeloot voor een numerus-fixus-studie een andere studie beginnen. Vindt de regering het juist dat zo'n student dan zijn uitlooptrechten moet gebruiken voor het geval dat hij of zij eventueel op een later moment wordt ingeloot, zo vragen deze leden.

De leden van de VVD-fractie merken op dat de wet het mogelijk lijkt te maken voor studenten om een wo-bachelor te volgen met het (hogere) aantal leerrechten van een hbo-bachelor. De student schrijft zich in voor een hbo-bachelor, vervolgens voor een wo-bachelor en hoeft voor die tweede opleiding geen leerrechten meer in te zetten. Dat is immers al voor de eerste hbo-opleiding gedaan. Klopt het dat de student hiermee zijn leerrechten kan verlengen en levert dit, aangezien het om de bekostiging van de instelling gaat bij leerrechten, de student ook daadwerkelijk wat op? Is een mogelijke oplossing het invoeren van twee soorten leerrechten: leerrechten voor het hoger beroepsonderwijs en leerrechten voor het wetenschappelijk onderwijs, zo vragen deze leden.

Deze leden hebben een vraag over de studie geneeskunde. Is het waar dat studenten geneeskunde voldoende leerrechten hebben om niet alleen hun masteropleiding geneeskunde, maar ook de co-schappen af te ronden? In de memorie van toelichting is hierover niets terug te vinden. Deze leden vragen de regering hierop een antwoord te geven.

De leden van de SP-fractie constateren dat de invoering van leerrechten leidt tot een toename van de financiële onzekerheid voor de instellingen. Door de afname van de vaste voet in de bekostiging, wordt het met name voor universiteiten moeilijker om meerjarige onderwijs- en onderzoeksprogramma's op te stellen. De instellingen weten immers niet hoe lang de student bij hen blijft studeren, zodat structurele financiering onzeker is. De leden van deze fractie vragen hoe de regering een stabiel onderwijs- en onderzoeksbeleid waarborgt in het nieuwe

stelsel. Zij willen tevens weten hoe de regering de zogenaamde u-bocht gaat voorkomen. Dat is de constructie waarbij een student zich inschrijft voor een hbo-opleiding (acht leerrechten), maar tegelijkertijd gaat studeren aan een universiteit (zes leerrechten). De universiteit ontvangt geen collegegeld en geen leerrechten. Hoe gaat de regering dit strategische gedrag vermijden, waarbij het probleem wordt neergelegd bij de universiteiten? De Landelijke Studenten Vakbond (LSVB) en het Interstedelijk Studenten Overleg (ISO) pleiten beide voor maximale flexibiliteit van inzet van leerrechten. Dus bij voorkeur twaalf leerrechten per jaar, zodat de student geen onnodig verlies lijdt indien hij van studie wil wisselen. Deze leden vragen of het mogelijk is dit te organiseren, zonder dat er voor de instellingen extra bureaucratie ontstaat.

De leden van de D66-fractie hebben sympathie voor een systeem van leerrechten, mits die systematiek niet verwordt tot een (karig) rantsoen. Op zichzelf hebben deze leden wel begrip voor de kritiek dat leerrechten er niet toe moeten leiden dat studenten afstuderen met een vakkenpakket dat geen enkele logische samenhang vertoont, of door het gebrek aan samenhang helemaal niet meer afstuderen. Toch denken zij dat hoger onderwijsinstellingen en studenten intelligent genoeg zouden moeten zijn om hier een goede balans te vinden, zeker met het oog op hun reputatie en arbeidsmarktperspectieven. In principe is het ook goed als leerrechten de studenten prikkelen om bepaalde vakken of 'minors' te volgen aan die faculteit die daar het beste in is. Dit werkt kwaliteitsverhogend. Het meest voor de hand liggend zou daarom zijn om leerrechten toe te kennen in de vorm van modules en een aantal eenheden studiepunten. Op die manier kan heel gericht een keuze gemaakt worden. In dit wetsvoorstel is echter gekozen voor de eenheid van een half studiejaar, al is dit een verbetering ten opzichte van de eerdere plannen voor een heel studiejaar. Het belangrijkste is wat de nieuwe systematiek straks in de praktijk verandert. Ook nu al is het voor studenten mogelijk om een vak aan een andere instelling te volgen. Het lijkt erop dat het wetsvoorstel de oude praktijk de facto continueert. Als studenten gewoon ingeschreven blijven bij hun 'oude' instelling hebben andere hoger-onderwijsinstellingen er weinig of geen (financieel) belang bij om deze studenten te werven voor een keuzevak of minor. Het lijkt de leden van deze fractie dan ook beter om de bekostiging meer studentvolgend te maken, dat wil zeggen: kleinere eenheden leerrechten (modules) en bekostiging van onderwijsinstellingen zodra studenten hun leerrechten daar verzilveren. Zij vragen de regering om hierop een reactie te geven. Deze leden willen de regering uitdagen de stelling te weerleggen dat de voorgestelde leerrechten- en bekostigingssystematiek geen invloed heeft op de mobiliteit van studenten en dus de flexibiliteit en kwaliteit niet bevordert. Voordeel is wel dat studenten niet een heel studiejaar verliezen als bijvoorbeeld hun studie na een paar maanden niet bevalt. Daarnaast zijn de leden van de bovengenoemde fractie benieuwd naar de gevolgen van de leer- en uitlooptrechtensystematiek voor deeltijdstudenten. Deze leden hebben grote waardering voor mensen die zich inzetten om naast hun baan een studie te volgen. Het is logisch dat dit een opwaarts effect heeft op de tijd die mensen nodig hebben om hun studie te voltooien. Kan de regering aangeven wat er als gevolg van de introductie van leerrechten gaat veranderen voor deeltijdstudenten? Deze leden vragen of leerrechten er in combinatie met de beperkte uitlooptrechten niet voor zorgen dat de mogelijkheden voor deeltijdstudie te zeer worden beperkt. Deze leden vinden dat de overheid een systeemverantwoordelijkheid heeft als het gaat om het creëren van goede voorwaarden en mogelijkheden voor deeltijdstudies. Zij vinden dat eventuele problemen die ontstaan door de invoering van leerrechten niet over de heg mogen worden gegooid, om vervolgens maar af te wachten of de medezeggenschap tot een aanvaardbaar resultaat leidt. Deze leden zien graag een nadere onderbouwing van de beslissing dat leerrechten niet ingezet mogen worden voor schakelprogramma's.

Daarnaast zijn de aan het woord zijnde leden van mening dat studievoortgang en efficiënt gebruik van leerrechten kan worden bevorderd door stroomlijning van kalenders van hoger onderwijsinstellingen en door het creëren van meerdere instroommomenten voor masteropleidingen. Zij zien graag een beschouwing van de mogelijkheden daartoe, met inachtneming van de eigen verantwoordelijkheid van onderwijsinstellingen.

De leden van de ChristenUnie-fractie vragen of het klopt dat studenten met een vwo-diploma die zich eerst inschrijven bij een hogeschool voor het volgen van een bachelor en zich vervolgens bij de universiteit inschrijven voor het volgen van eenzelfde bachelor, op basis van de eerste inschrijving bij de hogeschool acht leerrechten krijgen toegewezen in plaats van zes op basis van inschrijving bij de universiteit? Zo ja, acht de regering dat wenselijk?

De leden van de SGP-fractie erkennen dat een systeem van leerrechten kan bijdragen aan meer mogelijkheden voor studenten en prikkelend kan werken in de richting van de opleidingen. Zij vinden dat tot op zekere hoogte positief. Bij de uitwerking doen zich echter de nodige vragen voor, zoals ook de Raad van State heeft aangegeven. De regering spreekt in het nader rapport de verwachting uit dat de instellingen zich zullen gaan voegen naar de wensen van de studenten. Deze leden vragen of dat de kwaliteit van het hoger onderwijs wel in alle gevallen ten goede zal komen. Zij hechten aan een samenhangend opleidingsaanbod. Door studenten maximale keuzevrijheid te bieden ten aanzien van de samenstelling van hun studie, is naar hun mening het risico aanwezig dat dit veelal ten koste zal gaan van de samenhang. Zij vragen de regering daarop in te gaan. Welke waarborgen zijn er om de samenhang in de studie te waarborgen? De voorgestelde systematiek suggereert een grote flexibiliteit bij de instellingen. De leden van deze fractie vragen of studenten het recht hebben om, als zij dat willen, halverwege een jaar in te stromen waar ze dat wensen. De aan het woord zijnde leden zien weinig meerwaarde in het overstappen naar een andere instelling gedurende een studiejaar. Zij vinden het zelfs wenselijk dat elk onderdeel van de studie (propedeuse, bachelorfase, masterfase) zoveel mogelijk wordt afgerond aan dezelfde instelling. De vraagsturing concentreert zich dan op het natuurlijke moment in de opleiding. Wel vinden zij het waardevol als er de flexibiliteit is om bepaalde vakken naar keuze aan andere instellingen te volgen. De eindverantwoordelijkheid van het studietraject en het aanspreekpunt voor studenten blijft dan bij één instelling. Graag vernemen deze leden een reactie van de regering hierop. De bedoeling van de introductie van leerrecht is mede om de concurrentie tussen instellingen aan te wakkeren. Daar kan, naar de mening van de leden van deze fractie, een kwaliteitsprikkel vanuit gaan. Het kan echter ook zijn dat instellingen zich proberen te onderscheiden op punten die voor sommige studenten aantrekkelijk zijn, maar niet veel van doen hebben met de kwaliteit waar het in het hoger onderwijs om gaat. Graag vernemen deze leden of de regering deze mogelijkheid heeft overwogen en hoe dat kan worden ondervangen.

3.1.2 Uitlooplechten

De leden van de D66-fractie lezen dat een uitloopleerrecht van één jaar in de bachelorfase en één jaar in de masterfase voorgesteld wordt, waarbij het restant van de bachelorfase meegenomen kan worden naar de masterfase (C+2). In deze systematiek zijn de uitlooplechten dus onafhankelijk van de duur van de opleiding (C). Deze leden vinden dat het logischer is het uitlooplecht evenredig te laten zijn aan de opleidingsduur C. Studenten die bijvoorbeeld een langer durende technische studie volgen, beschikken dan ook over een naar rato langer uitlooplecht. Ook met het oog op het maatschappelijk belang van dergelijke studies vinden de leden dat gewenst. Zij vragen de regering een reactie met een verkenning van de mogelijkheden, inclusief eventuele budgettaire consequenties. De leden van de

bovengenoemde fractie hebben begrepen dat er enkele opleidingen zijn, met name geneeskunde, waar de bama-structuur niet is doorgevoerd. Door het ontbreken van de knip zouden studenten aan dergelijke 'ongedeelde' opleidingen slechts recht krijgen op een uitloopleerrecht van één in plaats van twee jaar. Deze leden vinden dit onredelijk en hebben er bezwaar tegen dat de studenten nu worden gebruikt om de universiteiten te bewegen alsnog een bama-structuur in te voeren. Dit geldt temeer omdat de ene opleiding geneeskunde wel een bama-structuur heeft en de andere niet, terwijl de studenten als gevolg van de numerus fixus geen keuzevrijheid hebben.

De leden van de SP-fractie constateren dat bij de uitlooptijd voor de leerrechten $(C+x) \times$ niet gerelateerd is aan de duur van C . Daardoor heeft een studie van vier jaar evenveel uitlooptijd als een studie van vijf jaar. Kan de regering aangeven waarom voor een vast getal x is gekozen en niet bijvoorbeeld voor $C + 50\%$, zo vragen deze leden.

De leden van de ChristenUnie-fractie vragen de regering wat zich er tegen verzet om studenten de keuzevrijheid te geven zelf te bepalen in welke fase van hun studie (bachelor, dan wel master) zij hun uitlooprechten in zetten.

3.2 Extra leerrechten

De leden van de D66-fractie lezen in het wetsvoorstel dat studenten met een hbo-propedeusegetuigschrift en een mbo- of havo-achtergrond een jaar extra leerrechten krijgen als ze overstappen naar een wo-bacheloropleiding. Voor vwo'ers geldt dit niet. Deze leden kunnen zich voorstellen dat het niet de bedoeling is dat vwo'ers eerst allemaal een jaartje hbo doen en dan naar de universiteit gaan, maar zij betwijfelen of het reëel is te veronderstellen dat dit massaal zal gebeuren. In dat licht zou het redelijk zijn ook vwo'ers de kans te geven over te stappen van hbo naar wo. Wat zouden de budgettaire consequenties hiervan zijn, zo vragen deze leden. Zij vinden het merkwaardig dat studenten die reeds een opleiding op het gebied van de gezondheidszorg (zoals medische biologie of gezondheidswetenschappen) hebben afgerond, geen nieuwe leerrechten krijgen bij het starten van een opleiding geneeskunde, terwijl studenten die een totaal andere opleiding hebben afgerond wel nieuwe leerrechten krijgen als ze geneeskunde gaan studeren. Deze leden zouden verwachten dat juist mensen die al voor een opleiding op het gebied van de gezondheidszorg hebben gekozen, in aanmerking zouden moeten komen voor leerrechten geneeskunde. Ook zijn de leden van mening dat er minder reden voor mensen zou moeten zijn om een parkeerstudie te volgen in verband met een uitloting voor geneeskunde. Zij vragen de regering om een reactie.

De leden van de ChristenUnie-fractie vragen de regering naar de logica van de bepaling dat alleen een student die zich laat inschrijven voor een lerarenopleiding of gezondheidszorgopleiding én nog niet een getuigschrift in het onderdeel onderwijs of gezondheidszorg van het Centraal Register Opleidingen Hoger Onderwijs (CROHO) heeft behaald, aanspraak heeft op de leerrechten behorend bij de opleiding. Juist als iemand bij wijze van parkeerstudie, in verband met uitloting, bijvoorbeeld gezondheidswetenschappen heeft gedaan, kan hij de opleiding geneeskunde verkort volgen. Dat is efficiënter dan dat men eerst bestuurskunde doet en daarna aan geneeskunde begint. Kan de regering de beperking nog eens expliciet toelichten, zo vragen deze leden.

3.3 Resterende leerrechten

De leden van de D66-fractie constateren dat voor studenten die snel afstuderen wordt gekozen voor een maximering van bekostigde resterende leerrechten tot één jaar. Nu is het

aannemelijk dat mensen met het talent om hun studie zo snel af te ronden ofwel zullen willen promoveren ofwel snel een baan aangeboden krijgen. Naar de mening van deze leden moeten deze mensen echter ook in de gelegenheid gesteld worden om hun volledige resterende leerrechten te verzilveren. Maximering is in strijd met het principe van de leerrechtensystematiek. Als we talentvolle mensen die efficiënt met hun leerrechten zijn omgegaan, als 'beloning' gaan beknotten in hun mogelijkheden getuigt dat van een kruideniersmentaliteit. Deze leden vragen of het mogelijk is dat het maximeren van de leerrechten wordt ingegeven door de overgangsproblematiek die ontstaat doordat straks alle zittende studenten volledige leerrechten krijgen toegekend, waardoor een grote groep leerrechten zal overhouden. Wat zijn de budgettaire consequenties als de resterende leerrechten niet worden gemaximeerd, zo vragen deze leden.

3.4 Collegegeld

3.4.1 Gemaximeerd collegegeld

De leden van de CDA-fractie constateren dat er verwarring is ontstaan over het gemaximeerd collegegeld. Na het inzetten van hun uitlooprecht kunnen de studenten twee jaar een beroep doen op gemaximeerd collegegeld. Deze leden hebben eerder aangegeven dat het wenselijk is in de overgangssituatie naar een systeem van leerrechten te werken met gemaximeerd collegegeld. Dit zal een kanaliserend effect hebben op de hoogte van de instellingscollegegelden. Na evaluatie kan worden bekeken of het nodig is de collegegelden te blijven maximeren. De leden van deze fractie erkennen dat de genoemde periode van drie jaar veel te kort is voor een dergelijke evaluatie omdat dan nog geen enkele student in het regime van gemaximeerd collegegeld is beland. Zij stellen daarom voor de evaluatie te laten plaatsvinden na de gebruikelijke vijf jaar. Tevens achten de leden het niet nodig al te anticiperen op de uitkomst van de evaluatie door het gemaximeerd collegegeld na drie jaar te schrappen. Is de regering bereid dit overgangsartikel te schrappen? Deze leden vragen of het uitlooprecht eigenlijk niet hetzelfde is als een gemaximeerd collegegeld van één keer het wettelijk collegegeld.

De leden van de SP-fractie vinden het schandalig dat de regering het gemaximeerde instellingscollegegeld van €3.000,- heeft beperkt tot drie jaar. Dit gaat geheel in tegen eerdere beloftes van de staatssecretaris, die zijn betrouwbaarheid aldus ernstig heeft beschadigd. Deze leden vragen waarom uitspraken op dit punt niet worden nagekomen.

De leden van de D66-fractie merken op dat de maximering van het collegegeld voor studenten die niet meer beschikken over leer- en uitlooprechten volgens het wetsvoorstel in 2010 komt te vervallen. Zij willen weten wat hierover met de studentenorganisaties is afgesproken. Op zichzelf is het redelijk dat studenten die geen leer- en uitlooprechten meer hebben, geconfronteerd kunnen worden met een hoger collegegeld. Vaak zal het echter gaan om studenten in de eindfase van hun studie, die misschien nog een paar vakken moeten doen en/of hun scriptie moeten schrijven. Die studenten zijn voor de afronding van hun studie dus totaal gebonden aan hun onderwijsinstelling, en stuiten dikwijls ook op 'bottlenecks' in de scriptiebegeleiding. Als de hoogte van het collegegeld vrij wordt gegeven zijn deze studenten vogelvrij verklaard en ze zijn afhankelijk van een monopolist. Het wetsvoorstel voorziet onvoldoende in bescherming van deze studenten. Medezeggenschap alleen is niet genoeg. Er zal ofwel (mededingings)toezicht ofwel collegegeldmaximering nodig zijn, waarbij het laatste waarschijnlijk de meest simpele en transparante oplossing is. Deze leden vragen de regering om een reactie hierop te geven.

De leden van de ChristenUnie-fractie vragen de regering welke lichte student uiteindelijk gebruik zal maken van de overgangsregeling ten aanzien van gemaximeerd collegegeld, nu deze in principe maar voor drie jaar geldt. Zij willen weten wat de consequenties zijn van het feit dat voor deeltijdopleidingen hetzelfde aantal leerrechten wordt verstrekt als voor voltijdstudenten. Zij vragen dit voor deeltijdstudenten in het algemeen en theologiestudenten in het bijzonder, omdat deze groep studenten vaak op latere leeftijd begint en de opleiding in deeltijd volgt. Tevens vragen zij in dat verband waarom er niet voor maximering van het collegegeld voor deeltijdopleidingen wordt gekozen.

3.4.2 Instellingscollegegeld

De leden van de D66-fractie verzoeken de regering een opsomming te geven van de gevallen waarin studenten een instellingscollegegeld verschuldigd zijn. Zij juichen het toe als er meer mogelijkheden voor differentiatie ontstaan, maar vinden wel dat de student als 'consument' beschermd moet worden. Ook hier is medezeggenschap alleen onvoldoende, en is mededingingstoezicht nodig. Deze leden vragen de regering om een reactie hierop.

3.5 Financiële ondersteuning van studenten

3.5.1 Profileringsfonds

De leden van de CDA-fractie zijn ingenomen met de uitwerking van het profileringsfonds in het wetsvoorstel. Via het profileringsfonds maakt de instelling duidelijk welke faciliteiten zij biedt voor bijzondere categorieën studenten, zoals studenten in bestuursfuncties, studenten die zich maatschappelijk verdienstelijk inzetten, studenten met een beperking, studenten in financiële nood en studenten uit het buitenland. Voor de studenten in bestuursfuncties of studenten die zich maatschappelijk inzetten lijkt het voorstel de mogelijkheden tot ondersteuning te beperken tot de periode dat de student uit zijn leerrechten is gelopen. Deze facilitering achteraf zal ertoe leiden dat nog maar weinig studenten bereid zullen zijn zich bestuurlijk of maatschappelijk in te zetten. De teller van de leerrechtenrekening loopt namelijk gewoon door. Is het mogelijk dat studenten hun leerrechtenrekening kunnen stoppen en op een andere basis worden ingeschreven, zo vragen deze leden. De facilitering via het profileringsfonds richt zich dan op deze pauzeperiode. Deze leden willen graag meer informatie ontvangen over de kennisbeurzen. Hebben deze leden het goed begrepen dat de instelling geheel vrij is in hoeveel geld zij aan deze kennisbeurzen wil uitgeven en dat de beschikbare gelden voor buitenlandse studenten niet geïmmerseerd zijn? De Europese studenten en studenten uit aangrenzende landen die nu nog een beroep kunnen doen op de Raulinvergoeding krijgen straks geen compensatie meer voor de collegegelden die zij voor een Nederlandse studie moeten betalen. Omdat de collegegelden in Nederland relatief hoger zijn dan in de ons omringende landen, bestaat de kans dat het aantal Duitse en Vlaamse studenten dat in Nederland studeert sterk gaat afnemen. Deze studenten komen wel in aanmerking voor het collegegeldkrediet, maar niet voor de inkomensafhankelijke terugbetaling omdat Nederland niet beschikt over hun inkomensgegevens. Deze leden vragen of de regering dit een gewenste ontwikkeling vindt. Tevens willen zij weten of de regering voornemens is daar iets aan te doen.

De leden van de D66-fractie vinden het van belang dat studenten zich naast hun studie ook kunnen ontplooiën door middel van het vervullen van relevante bestuursfuncties. Dit moet volgens het wetsvoorstel mogelijk gemaakt worden door middel van het 'profileringsfonds'. De beslissing over het al dan niet in aanmerking komen voor ondersteuning wordt neergelegd bij de universiteiten en hogescholen. Dit kan ertoe leiden dat zij slechts bestuursfuncties faciliteren in organisaties die een vrij directe relatie hebben met hun instelling. Breder

georiënteerde, maar maatschappelijk wel belangrijke bestuursfuncties in bijvoorbeeld politieke-jongerenorganisaties dreigen zo buiten de boot te vallen. De leden van deze fractie willen weten wat de regering hierover precies heeft afgesproken met de studenten- en jongerenorganisaties, en hoe zij tegen deze problematiek aankijkt. Welke oplossingsrichtingen ziet de regering, zo vragen deze leden. Daarnaast wordt voorgesteld dat bestuursfuncties alleen vanuit het profileringsfonds worden ondersteund als de student niet beschikt over leer- en uitlooptrechten of geen aanspraak meer heeft op een prestatiebeurs. Bestuurswerk zal op die manier vaak wel ten koste gaan van (een deel van) de leerrechten. Zou het niet logischer zijn om bij aanvang van de bestuurswerkzaamheden meteen compensatie toe te kennen, en niet achteraf, zo vragen deze leden. Ook vragen zij of de regeling wel voldoende flexibel is. Moet de vormgeving niet zodanig zijn dat studenten met een bestuursfunctie niet gedwongen worden hun studie enige tijd voor 100% te staken, maar in plaats daarvan ook de mogelijkheid hebben hun bestuurswerk te combineren met bijvoorbeeld voortzetting van hun studie voor 20% of 25%, zo vragen de leden.

De leden van de ChristenUnie-fractie lezen in het wetsvoorstel dat het de bedoeling is dat vanuit het profileringsfonds studenten worden gefinancierd van buiten de Europese Economische Ruimte (EER). De leden van deze fractie gaan er vanuit dat de ratio daarvan is dat de Nederlandse overheid geen opleidingen wil bekostigen van studenten uit ontwikkelde en geïndustrialiseerde landen. Deze leden delen die opvatting, maar wel vragen zij de regering of het niet mogelijk is om een uitzondering op deze regel te maken voor studenten uit ontwikkelingslanden. Op dit moment krijgen universiteiten bekostiging voor diverse programma's op het gebied van 'staff-development' en 'capacity-building' voor studenten uit ontwikkelingslanden. Daarmee worden deze studenten toegerust voor het vervullen van een leiderschapsfunctie in hun eigen land. De leden hechten zeer aan het bestaan van deze programma's en vragen de regering op welke wijze zij zal waarborgen dat dergelijke programma's kunnen blijven bestaan. De leden van deze fractie vragen de regering in hoeverre het bezwaarlijk is, gezien het belang voor de student, om in het geval een student een bestuursfunctie heeft vervuld, de compensatie uit het profileringsfonds niet achteraf, maar vooraf te laten plaatsvinden.

3.6 Vrijstelling aanwending van leerrechten en betaling van collegegeld

De leden van de VVD-fractie merken op dat de mogelijkheid voor studenten om zich in te schrijven bij een buitenlandse instelling en daardoor vrijgesteld te worden van de inzet van leerrechten en het betalen van het wettelijk collegegeld, onwenselijk strategisch gedrag kan uitlokken. De instellingen kunnen zelf bepalen of er sprake is van misbruik, maar geven te kennen dat dit hen onvoldoende in staat stelt passende maatregelen te nemen. Dit probleem zou opgelost kunnen worden door beoordelingscriteria op te stellen aan de hand waarvan instellingen studenten de toegang zonder inzet van leerrechten en betaling van het collegegeld tot het onderwijs, kunnen weigeren. Hoe staat de regering tegenover deze oplossing, zo vragen deze leden.

De leden van de D66-fractie wensen voor alle duidelijkheid opheldering wie onder de 'buitenlandse student', zoals omschreven in het wetsvoorstel, wordt verstaan. Gaat het nu om Nederlanders die bij een buitenlandse instelling staan ingeschreven, om buitenlanders in het algemeen of om buitenlanders die aan een buitenlandse instelling staan ingeschreven?

De leden van de ChristenUnie-fractie lezen in het wetsvoorstel dat het mogelijk is om bij inzet van leerrechten tegelijkertijd een tweede opleiding te volgen al dan niet bij een andere

instelling, mits aan de inschrijvingsvoorwaarden wordt voldaan. De leden van deze fractie vragen de regering hoe kan worden voorkomen dat studenten zich inschrijven bij een Duitse of Belgische universiteit, daar een veel lager collegegeld betalen, en vervolgens het onderwijs aan de Nederlandse onderwijsinstelling volgen.

3.7 Inschrijving en de beëindiging daarvan

De leden van de CDA-fractie constateren dat de keuze in het wetsvoorstel voor het werken met halfjaarlijkse leerrechten een compromis lijkt tussen het bieden van flexibiliteit aan de student en het bieden van financiële zekerheid aan de instelling. Deze leden vragen of het mogelijk is, zonder de basis van het systeem van leerrechten aan te tasten, de telling van leerrechten van de student en de teldata voor de bekostiging van de instelling administratief te scheiden. Voor studenten is het wenselijk dat zij zo min mogelijk leerrechten kwijtraken als zij niet staan ingeschreven. Studenten kunnen zich al maandelijks uitschrijven. Zij betalen dan alleen collegegeld voor de maanden dat zij zijn ingeschreven. Deze leden vragen zich af of het saldo van leerrechten kan worden gebaseerd op de inschrijvingsgegevens. De leerrechtenrekening van de student bestaat dan uit maanden van studiejaren in plaats van halve jaren. Een student die in december stopt met zijn opleiding is geen half jaar leerrechten kwijt, maar vier maanden analoog aan zijn inschrijvingstijd. De leerrechtenbekostiging voor de instellingen kan blijven uitgaan van halve jaren. Dat zou betekenen dat in plaats van dat er zoals nu met één teldatum in oktober wordt gewerkt, er twee teldata komen: 1 oktober en 1 april. Graag horen deze leden of het mogelijk is de leerrechtenrekening van de student en de leerrechtenbekostiging van de instelling op deze manier administratief te scheiden en welke consequenties dat heeft voor de administratieve lasten. Overigens vinden deze leden het vreemd dat de controle op de gegevens bij de instelling ligt en de controle voor leerrechten bij de Informatie Beheer Groep (IBG). Deze leden vragen of deze controles niet in één hand kunnen liggen en waarom deze niet bij de IBG kunnen worden neergelegd.

4. Bekostiging en begroting

4.1 Wettelijke bepalingen over bekostiging

De leden van de CDA-fractie vinden dat het wetsvoorstel over leerrechten moeilijk is te beoordelen zonder helderheid over de integrale bekostiging van instellingen. Deze leden willen graag op de hoogte worden gesteld van de uitwerking van het bekostigingsmodel voor de instellingen. Met name willen zij weten welk deel van het instellingsbudget wordt bepaald door leerrechten en welk deel van het instellingsbudget wordt bepaald door de vaste voet, de zogenaamde dynamische onderwijsopslag. De leden van deze fractie vinden het werken met een vaste voet in de bekostiging van cruciaal belang, ook nadat de vereveningsperiode voorbij is. Aan deze vaste voet kan de overheid maatschappelijke doelstellingen verbinden waarop zij met de instellingen afspraken maakt. Het al dan niet toekennen van deze onderwijsopslag kan in de toekomst afhankelijk worden van instellingsaccreditatie. Het is deze leden een doorn in het oog dat het macrobudget elke keer door het Rijk wordt afgeroomd voor potjes die afzonderlijk over de instellingen worden uitgesmeerd. Zij zien mogelijkheden om de beschikbare gelden voor lectoren, promoties van docenten en overige projectgeldten zoals de Regionale Aandacht en Actie voor Kenniscirculatie gelden (RAAK-gelden) gebundeld via de onderwijsopslag aan de hogescholen uit te keren. Op die manier kan de ontwerp- en ontwikkelfunctie van het hoger beroepsonderwijs handen en voeten worden gegeven en kan worden gewerkt aan het ontwikkelen van professionele masters. Deze leden vernemen graag van de regering of zij hiertoe mogelijkheden ziet.

De leden van de VVD-fractie vragen of de regering niet bezorgd is over een te sterk vraaggericht systeem waardoor conjunctuurgevoelige studies uit de markt gedruwd kunnen worden. Hoe wil de regering hierop inspringen, en daarmee de overheidsverantwoordelijkheid nemen om minder populaire, maar maatschappelijk relevante of wenselijke studies, in stand te houden, zo vragen deze leden. In dit verband is het relevant een goede, stabiele en deels voorspelbare bekostiging te organiseren. In de nieuwe voorstellen is echter de verhouding tussen wat instellingen aan vaste bekostiging, aan variabele bekostiging middels de leerrechten, aan diplomaopslag en aan collegegeldinkomsten ontvangen, zoekgeraakt. De verdeling van de verschillende bekostigingsniveaus, waarop in de beleidsbrief financiering in het hoger onderwijs (Kamerstuk 29853, nr. 1) toelichting wordt gegeven, is in het wetsvoorstel niet terug te vinden. Welke rol spelen deze bekostigingsniveaus in het nieuwe stelsel, zo vragen deze leden. Door het ontbreken van het overzicht is het onmogelijk geworden een voorstelling te maken van wat de instellingen kunnen verwachten. Deze leden vragen de regering een fictief rekenvoorbeeld te geven van de inkomsten van een gemiddelde instelling voor hoger onderwijs waarin het volgende is opgenomen. Ten eerste de vaste instellingsbekostiging (onderwijs en onderzoek), daarna de instellingsbekostiging uit leerrechten bij een x-aantal studenten, waarvan 5% reeds uit de leerrechten loopt, de verschillen in bekostigingsniveau: hoog – midden – laag, de inkomsten uit collegegeld bij dat aantal en tenslotte de diplomaopslag. De opbouw van middelen waarmee een instelling werkt, is ondoorzichtig geworden. Tot slot willen de leden van deze fractie van de regering weten hoe zij het artikel "Hogescholen schenden regels voor diploma's"¹ in het licht van de voorgenomen wijzigingen beoordeelt. Hoe draagt het voorgenomen systeem bij aan het tegengaan van dit soort situaties? Ziet de regering een relatie tussen het huidige systeem en de situatie zoals beschreven in genoemd artikel, zo vragen deze leden.

Naar de mening van de leden van de D66-fractie biedt het wetsvoorstel weinig inzicht in wat de regering van plan is met de bekostiging. In feite wordt de regeling daarvan doorgeschoven naar het nieuwe Bekostigingsbesluit Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek 2008. Om tot een afgewogen oordeel over dit wetsvoorstel te kunnen komen, is meer inzicht nodig in de plannen van de regering en de gevolgen daarvan voor de bekostigde instellingen. Deze leden verzoeken de regering een alvast uitgebreide toelichting te geven op het komende Bekostigingsbesluit. Zij vragen of daarbij ingegaan kan worden op de stelling dat de financiering door de voorgestelde leerrechtensystematiek te zeer gekoppeld is aan de instelling van eerste inschrijving en dus te weinig studentvolgend is. Kan ook worden uitgelegd waarom de diploma-opslag niet geheel wordt afgeschaft?

De leden van de ChristenUnie-fractie merken op dat in de oorspronkelijke notitie er sprake was van een bekostiging op grond van het aantal ingezette leerrechten, het aantal verleende graden en een onderwijsopslag in de verhouding 50%-25%-25%. Geldt deze verhouding nog steeds, zo vragen deze leden. Zo neen, wat is daar de reden van?

Op basis van de conclusies van het onderzoek naar nut en noodzaak van de opslag en naar de wijze waarop dynamisering van de onderwijsopslag invulling kan krijgen, zal nadere besluitvorming plaatsvinden over continuering van de opslag vanaf het begrotingsjaar 2010. De leden van deze fractie vragen of in dat onderzoek ook de mogelijkheid wordt meegenomen om de onderwijsopslag bijvoorbeeld in een bepaalde mate afhankelijk te maken van de kwaliteitscriteria.

¹ "Hogescholen schenden regels voor diploma's", De Volkskrant, 10 februari 2006

De leden van de SGP-fractie merken op dat de financiering van het onderwijs door instellingen problematisch wordt als studenten ook daadwerkelijk regelmatig van instelling zullen wijzigen. De inkomsten kunnen daardoor flink variëren, zodat maar moeilijk voldoende omvattend beleid kan worden gemaakt. Hierbij is naar de mening van de aan het woord zijnde leden ook een overheidsverantwoordelijkheid in het geding. Zij vragen de regering nader in te gaan op het genoemde risico, hoe dat kan worden voorkomen en wat er gebeurt als er zich onverhoopt problemen zullen voordoen.

4.2 Vervallen van wettelijke verplichting begroting en bekendmaking van voorlopige rijksbijdrage

De leden van de CDA-fractie zijn ervan overtuigd dat voor de hogescholen het nieuwe bekostigingsmodel een vooruitgang zal betekenen. De universiteiten hebben momenteel nog te maken met de herverdelingseffecten van de invoering van bachelor en masters. Het is voor de universiteiten van belang dat de invoering van leerrechten niet ten koste gaat van het uitkeren van deze herverdelingseffecten. Kan de regering die garantie geven dat dit niet gebeurt en is zij ertoe bereid de daadwerkelijke invoering van bekostiging op basis van leerrechten voor instellingen om die reden zonodig over meer jaren uit te smeren, zo vragen de leden van deze fractie.

De leden van de VVD-fractie lezen in het wetsvoorstel dat de mededeling geraamde rijksbijdrage per 1 september vervalt. Dit stelt de instellingen mogelijk voor een zeer lastige situatie. Deze leden zijn van mening dat het een taak van de overheid is gedegen mededelingen te doen over de te verwachten rijksbijdrage aan de instelling. De overheid verlangt van de instellingen een inschatting te maken; dat mag ook van de overheid zelf verwacht worden. Voor de stabiliteit van de instelling is het van groot belang te kunnen begroten op basis van de raming van de rijksoverheid. Daarnaast hebben zij hier een nog inhoudelijk en een praktisch bezwaar tegen. De leden van deze fractie constateren dat dit systeem de student stimuleert op een verkeerd moment stappen te nemen in de studiekeuze. Een systeem met leerrechten die per zes maanden inzetbaar zijn, zou het kritisch consumentengedrag van de student bevorderen. Wanneer het de student niet bevalt bij een instelling, kan hij immers opstappen en zijn leerrechten meenemen. Deze leden zijn weliswaar met de regering van mening dat het de studenten mogelijk moet zijn om tussentijds over te stappen naar een andere instelling, maar benadrukken dat het keuzeprocess van de student zich vóór aanvang van de studie dient af te spelen en bij voorkeur niet tijdens de studietijd. Het is van groot belang dat studenten vooraf een gefundeerde keuze maken, op basis van de kwalitatief goede en beschikbare informatie die er is over opleidingen en instellingen. De keuzemomenten worden gevormd door de overstap tussen het voortgezet onderwijs en de bacheloropleidingen, en die tussen de bachelor- en masteropleiding. Het tussentijds switchen is een noodgreep, en juist niet een handeling die gestimuleerd zou moeten worden. Het moet uiteraard wel mogelijk zijn en kan werken als prikkel voor de instellingen, echter niet in de eerste, maar pas in de laatste plaats. Een systeem van ranking van instellingen achten deze leden zeer wenselijk en behulpzaam voor het maken van de studiekeuze. Deelt de regering deze analyse, zo vragen zij. De leden van deze fractie vrezen een enorme toename van de bureaucratie voor de instellingen. Het hoger onderwijs gaat uit van tijdvakken van jaren, een systeem waarin met halve jaren wordt gewerkt, past daar niet bij en leidt tot onnodige administratieve lasten. Het vermeende voordeel voor de student, beschouwen zij als onvoldoende zwaarwegend om de toename in bureaucratie op de koop toe te nemen. De voorgestelde wijzigingen zijn ingrijpend voor het stelsel.

De leden van de D66-fractie zijn een groot voorstander van administratieve lastenverlichting. Het ontgaat deze leden echter waarom het schrappen van de verplichting een begroting op te stellen tot vermindering van de lastendruk leidt, als tegelijkertijd geldt dat een hoger-onderwijsinstelling sowieso een begroting moet opstellen aangezien dit volgens de memorie van toelichting tot het 'normale takenpakket' behoort en het een 'vanzelfsprekendheid' is. Sterker nog, deze leden vinden dat transparant moet zijn wat met publiek geld bekostigde instellingen met hun geld doen en wat ze daarmee bereiken. Hoewel het schrappen van de begrotingsverplichting vanuit het oogpunt van administratieve-lastenverlichting een onbetekenende symboolmaatregel is, kan het onbedoeld wel als signaal worden opgevat dat transparantie en verantwoording voortaan achterwege kunnen blijven. Deze leden vragen de regering om een reactie hierop.

5. Maatregelen in de toekenningsfase van de studiefinanciering

De leden van de PvdA-fractie vragen welke bezwaren de regering er in wezen tegen heeft om alle potjes rond studiefinanciering, inclusief de middelen voor de ov-regeling, bijeen te brengen en aan te wenden voor een echt nieuw stelsel. Waarom komt de regering niet met een heel nieuwe wet, in plaats van vooral voort te bouwen op de bestaande regeling, zo vragen de aan het woord zijnde leden. Waarom handhaaft de regering de ouderafhankelijkheid van de studiefinanciering? Deze leden zijn voorstander van een sociaal leenstelsel waarbij de keuze om al dan niet te lenen, komt te vervallen. Zij kennen de berichten dat studenten in het hoger onderwijs liever geld verdienen met een bijbaan, dan dat zij geld lenen voor hun studie. De hierboven genoemde leden vinden echter dat studenten meer tijd aan hun studie moeten gaan besteden. Dan zal de bereidheid om ernaast te werken afnemen. Deelt de regering deze visie, willen de leden weten. Zij vinden dat mensen die gaan studeren in aanmerking moeten komen voor studiefinanciering die bestaat uit collegegeld en een basisbedrag waarmee studenten kunnen voorzien in hun levensonderhoud. Dat basisbedrag moet gaan bestaan uit een beursgedeelte en een gedeelte lening. Naar de mening van de leden mag het nieuwe studiefinancieringsstelsel geen onnodige belemmeringen opwerpen voor studeren in het buitenland, zolang de opleiding maar een voldoende niveau heeft. In dit verband begrijpen zij niet de beperkingen in de leenmogelijkheid. Kan de regering toelichten waarom het collegegeld dat men bij de IBG kan lenen aan een maximum is gebonden? Betekent dit niet dat bijvoorbeeld mogelijkheden om te studeren in de Verenigde Staten ernstig worden beperkt, zo vragen zij.

De leden van de D66-fractie merken op dat het, zo op het oog, lijkt alsof er voor de studiefinanciering - afgezien van de introductie van het collegegeldkrediet - betrekkelijk weinig verandert. De memorie van toelichting geeft hier althans zeer weinig informatie over, vinden zij. Deze leden zien toch graag een antwoord op de vraag wanneer in de nieuwe systematiek recht op studiefinanciering en collegegeldkrediet ontstaat, en hoe dit zich verhoudt tot het huidige stelsel. Ook willen deze leden uitleg hoe de toekenning van leerrechten zich verhoudt tot de toekenning van studiefinanciering. Leerrechten zijn persoonsgebonden rechten op door de overheid gefinancierd onderwijs aan een door het Rijk bekostigde universiteit of hogeschool. Dit vertaalt zich in het (lage) wettelijk collegegeld en in de bekostiging van de instellingen. Als deze leden het goed begrijpen blijft het recht op studiefinanciering niet beperkt tot studenten die studeren aan een door het Rijk bekostigde instelling: er zijn bovendien mogelijkheden om in het buitenland te studeren. Deze leden ontvangen graag een uiteenzetting van de regering op dit punt.

De leden van de SGP-fractie onderkennen dat de aanvullende leenfaciliteit voor sommige studenten van betekenis kan zijn. Zij steunen ook de inkomensafhankelijke structuur van aflossing. Wel wijzen zij erop dat daarmee de zogeheten leenangst van studenten niet geheel zal worden weggenomen. De leenangst heeft naar hun inzicht niet alleen te maken met de mogelijkheid van een te zware last na hun studietijd, maar met het gegeven dat het niet prettig is om schulden te creëren en op de toekomst te teren. De aan het woord zijnde leden denken daarom dat het mijden van lenen door groepen studenten een blijvend gegeven is en dat daarmee in het beleid dus ook rekening mee zal moeten worden gehouden.

5.1 Collegegeldkrediet in het hoger onderwijs

De leden van de D66-fractie kunnen zich vinden in de invoering van het collegegeldkrediet naast de huidige studiefinanciering. Aangezien het gaat om een verruiming van de huidige mogelijkheden, is het gevaar dat de toegankelijkheid van het hoger onderwijs in het geding komt als gevolg van leenangst beperkt. Wel wensen de leden de verzekering dat de invoering van het collegegeld niet zal worden gebruikt als excuus om de maandelijkse voorziening voor levensonderhoud af te knijpen (vanuit de redenering dat het collegegeld is weggefallen uit het normbudget).

5.2 Verruiming van de leeftijdsgrens in het hoger onderwijs en het beroepsonderwijs

De leden van de D66-fractie constateren dat voor studerenden die voor de leeftijd van 30 jaar starten met een opleiding, dankzij het wetsvoorstel de leeftijdsgrens van 34 jaar voor studiefinanciering vervalt. Zij juichen dit voorstel toe, maar zouden wel graag een verkenning zien van de mogelijkheden om 30-plussers meer in de gelegenheid te stellen om te studeren. In Nederland is namelijk slechts 3% van de mensen tussen 30 en 39 jaar student. In Finland, Nieuw Zeeland, Zweden, Australië en Groot-Brittannië ligt dat percentage tussen de tien en zestien procent. Nederland moet zich dus verbeteren, vinden deze leden. Zij denken daarbij aan toegankelijkheid van collegegeldkrediet of afschaffing van de opslag die mensen met een hoger-onderwijsdiploma nu moeten betalen voor cursussen aan de Open Universiteit. Kan de regering hier een reactie op geven, zo vragen zij.

6 Maatregelen in de terugbetalingsfase

De leden van D66-fractie merken op dat – als zij het goed begrijpen - de inkomstenderving als gevolg van de nieuwe, inkomensafhankelijke terugbetalingsystematiek grosso modo gefinancierd wordt door een verhoging van de rente met 1%-punt. Hoe verhoudt deze verhoogde rente zich tot de rente die studenten zouden moeten betalen als ze een marktconforme studielening zouden sluiten? Ook willen zij weten waarop het percentage van acht procent (het percentage dat over iedere euro boven het grensinkomen moet worden terugbetaald) gebaseerd is.

Voorts vragen deze leden of de uitvoerbaarheid niet in gevaar komt doordat voor in Nederland wonende debiteuren een inkomensafhankelijke terugbetaling geldt, en voor in het buitenland wonende debiteuren een annuïteitensystematiek. Wat betekent dit voor mensen die nu eens in Nederland, en dan weer in het buitenland werken en wonen, zo vragen zij.

De leden van de SGP-fractie merken op dat het rentepercentage voor de terugbetaling van leningen zal toenemen. Is dit een rechtstreeks gevolg van de introductie van de nieuwe systematiek? Betekent dit dat studenten door de nieuwe terugbetalingsystematiek uiteindelijk duurder uit zijn, zo vragen deze leden.

7 Administratieve lasten

De leden van de PvdA-fractie merken op dat de VSNU² en de HBO-raad aan bureau Berenschot hebben gevraagd om een analyse te maken van de uitvoerbaarheid en de administratieve lasten van het wetsvoorstel. Rond 1 maart 2006 worden de resultaten van de analyse verwacht. Zal de regering nog bijtijds haar commentaar op deze analyse leveren, zodat de Kamer deze bij de wetsbehandeling kan betrekken, zo vragen deze leden.

De leden van de SP-fractie sluiten zich grotendeels aan bij de vele en terechte kritiekpunten van de VSNU. Zij vrezen voor uitvoeringslast, overgangsproblemen, fouten, omissies en oneigenlijk gebruik. Dat is niet gering en deze leden vragen dan ook waarom de regering niet eerder rekening heeft gehouden met deze kritiek. In plaats van minder bureaucratie, ontstaat er volgens de leden van deze fractie veel meer bureaucratie. Alleen al voor de bachelorstudenten komen er twaalf verschillende bekostigingscategorieën. Kan de regering deze op een rij zetten en onderbouwen hoe dit tot een vermindering van de bureaucratie zou leiden, zo vragen de leden.

De leden van de D66-fractie lezen in de memorie van toelichting dat zeer nadrukkelijk wordt gesteld dat onder administratieve lasten alleen de informatieverplichtingen worden verstaan die voortvloeien uit wet- en regelgeving van de overheid. Nalevingslasten en gevolgen voor de uitvoeringsorganisaties worden dus buiten beschouwing gelaten. Dit roept bij de bovengenoemde leden de vraag op hoe hoog de verwachte nalevingslasten en hoe groot de gevolgen voor de uitvoeringsorganisaties zijn. De VSNU heeft de Kamer een brief doen toekomen. In de bijlage 'Casuïstiek m.b.t. wetsvoorstel Financiering in het Hoger Onderwijs (FHO)' beschrijft de VSNU wat naar haar mening weeffouten en onvolkomenheden in het voorgestelde wetsvoorstel zijn. Deze leden zijn het niet noodzakelijk op alle punten met de VSNU eens, maar vinden wel dat het commentaar van de VSNU serieus moet worden genomen en dat technische onvolkomenheden in het wetsvoorstel in ieder geval verholpen moeten worden. Zij verzoeken de regering daarom puntsgewijs te reageren op de casuïstiek die de VSNU aandraagt, zodat de Kamer hierover een afweging kan maken. Deze leden vragen de regering om met name aandacht te besteden aan de door de VSNU genoemde u-bochtconstructies.

Het is de leden van de SGP-fractie niet duidelijk hoe op het maken van een begroting flink kan worden bespaard, terwijl de regering er toch van uitgaat dan de instellingen een begroting blijven maken. Zij vernemen hier graag een reactie op.

II. Artikelsgewijze toelichting

1. Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek

Onderdeel A (Artikel 1.1)

De leden van de CDA-fractie vragen waarom in de begripsdefinities van leerrecht (w) en uitlooprecht (x) niet wordt meegenomen dat het gaat om een recht van de student om tegen een wettelijk vastgesteld collegegeld te studeren. Tevens is het deze leden niet duidelijk waarom het collegegeldvak (aa) een tijdvak van zes aaneengesloten maanden moet omvatten. Ook vinden deze leden de term 'collegegeldtijdvak' verwarrend, omdat het collegegeld niet is

² Brief VSNU gericht aan de Tweede Kamer, "leerrechten", 7 februari 2006 (OCW06-152)

gebonden aan een tijdvak van zes aaneengesloten maanden, want de student heeft de mogelijkheid zijn inschrijving te beëindigen met restitutie van het resterend collegegeld. Het collegegeldtijdvak bestaat dan feitelijk uit een maand. Deze leden vragen waarom naast het begrip leerrecht het begrip uitlooptrecht wordt gehanteerd.

Onderdeel C (Artikel 2.6)

De leden van de CDA-fractie vragen waarom de maatstaven in ieder geval betrekking moeten hebben op de studieresultaten en op het profiel van de instelling. Waarom wordt voor deze maatstaven gekozen en wat houden ze precies in? Is de bedoeling van dit artikel om aan te geven op welke parameters de bekostiging van instellingen wordt gebaseerd? Zo ja, is het dan niet wenselijk om behalve naar leerrechten ook te verwijzen naar de (dynamische) onderwijsopslag? Is het logisch dat lid 3 blijft gehandhaafd wanneer de maatstaven reeds worden genoemd in lid 1, zo vragen deze leden.

Onderdeel F (Artikel 2.11.)

De leden van de D66-fractie vinden het vervallen van de geormerkte rijksbijdrage voor universitaire lerarenopleidingen onduidelijk toegelicht. Zij ontvangen van de regering graag een verheldering, met vermelding van de consequenties voor de lerarenopleidingen.

Onderdeel M (Titel 2a hoofdstuk 7)

Het is de leden van de CDA-fractie niet duidelijk waarom Titel 2a in zijn geheel kan vervallen.

Onderdeel N (Artikel 7.32)

De leden van de CDA-fractie begrijpen niet wat wordt bedoeld met de toelichting op dit artikel, namelijk dat een instelling zelf op grond van de inschrijvingsbepalingen de start van een opleiding kan bepalen. Ook begrijpen zij niet waarom gedeeltelijke inschrijving niet mogelijk zou zijn in een stelsel van leerrechten. De inschrijving wordt toch niet gebonden aan het collegegeldtijdvak? Deze leden vragen of de mogelijkheid van inschrijven voor contractonderwijs ook is uit te breiden naar andere categorieën studenten. Zij denken dan aan studenten met bestuursfuncties of studenten die zich op een andere manier maatschappelijke verdienstelijk maken in relatie tot het profileringsfonds. Ook deze groepen studenten hebben behoefte aan een afzonderlijk met de instelling gesloten overeenkomst zonder dat hun leerrechten doortellen en zij een beroep doen op studiefinanciering.

Onderdeel O (Artikel 7.34)

De leden van de CDA-fractie vragen of met het invoeren van leerrechten ook het begrip initieel onderwijs (Lid 1a) verandering behoeft (Artikel 7.3a). Is initieel onderwijs gekoppeld aan de leerrechten van de student en/of aan de bekostiging van de opleiding, zo willen zij weten.

Onderdeel Q (Artikel 7.42)

De leden van de CDA-fractie vinden het terecht dat wanneer de student de inschrijving beëindigt het resterende deel van het collegegeld wordt teruggegeven (behalve in de maanden juli en augustus). Er is daarmee een koppeling gelegd tussen inschrijving en het uiteindelijk te betalen collegegeld. Waarom is het niet mogelijk om eenzelfde relatie te leggen tussen de inschrijving en leerrechten, zo vragen deze leden. Net zoals het collegegeld wordt uitgedrukt in maandelijkse termijnen, zou ook het leerrecht van de student in maanden kunnen worden uitgedrukt. Behalve restitutie van het collegegeld zou de student dan ook recht hebben op restitutie van leerrechten. Een leerrecht kan dan voor een studiejaar worden ingezet, met recht

op restitutie van niet benutte leerrechten voor dat jaar (met uitzondering van de maanden juli en augustus). Zij vragen de regering hoe met de beëindiging van de inschrijving door de student in de praktijk wordt omgegaan. Een student wordt geacht ingeschreven te staan tenzij hij de inschrijving beëindigt. Wanneer de student is vergeten zich uit te schrijven, is het dan mogelijk dat hij alsnog wordt uitgeschreven? Deze leden vragen ook hoe de beëindiging van de inschrijving van rechtswege in de praktijk zal uitpakken. Wordt een student die door eigen fout of door problemen zijn collegegeld vergeten is te betalen automatisch uitgeschreven? Tevens vragen deze leden wat er gebeurt met de student die een bindend studieadvies heeft gekregen. Hij wordt de maand erop van rechtswege uitgeschreven. Deze student heeft dan ook geen recht op studiefinanciering omdat hij niet meer is ingeschreven en nog geen nieuwe opleiding heeft kunnen kiezen. Dat roept de vraag op of het niet wenselijker is dat de student in eerste instantie bij de IBG staat ingeschreven in plaats van bij een specifieke opleiding, vinden de leden van deze fractie.

Onderdeel R (Artikel 7.42a)

De leden van de CDA-fractie vragen waarom de verificatie van de gegevens voor inschrijving bij het College van Bestuur ligt, terwijl de leerrechtenrekening wordt bijgehouden door de IBG. Is er dan geen sprake van een dubbele check van de gegevens en veel onnodig administratief verkeer? Is het mogelijk de verificatieplicht voor zowel de inschrijving als de leerrechtentoekenning bij de IBG neer te leggen? Deze leden vinden het onderscheid tussen een eerste inschrijving en een tweede inschrijving ingewikkeld. Kan de inschrijving in eerste instantie niet verlopen via de IBG? Wie verifieert de gegevens van studenten die uit het buitenland komen en recht hebben op leerrechten? Deze leden vragen waarom in dit artikel alleen aandacht wordt besteed aan leerrechten en niet aan gemaximeerd collegegeld. Is het uitlooprecht in zekere zin niet vergelijkbaar met een gemaximeerd collegegeld van één keer het wettelijk collegegeld?

Het is de leden van de VVD-fractie niet duidelijk geworden wat precies de consequenties zijn van de WHW artikel 7.42 a voor verschillende groepen studenten. Kan het in voorkomende gevallen zo zijn dat een in Luik wonende student die wil gaan studeren aan de universiteit van Maastricht, het instellingscollegegeld moet betalen? Is het waar dat de instelling geen bekostiging ontvangt voor deze student? Wat betekent dit artikel voor de nieuwe lidstaten van de Europese Unie? Zijn deze wel opgenomen in het leerrechtenartikel? Ook over de mogelijkheid voor niet-EER-studenten om gebruik te maken van het profileringsfonds is in deze brief niets terug te vinden. Kan de regering aangeven wat de stand van zaken is van het Europees overleg hierover, en van het overleg dat gevoerd is met de HBO-raad en de VSNU op dat punt, zo vragen deze leden.

De leden van de SP-fractie merken op dat Nederlandse studenten die zich bij een Duitse of Belgische universiteit inschrijven, maar tegelijkertijd gaan studeren aan een Nederlandse universiteit geen collegegeld aan een Nederlandse instelling betalen en daar evenmin leerrechten hoeven in te leveren. Doordat dit soort problemen nog niet zijn opgelost, heeft het voorliggende voorstel veel weg van een haastklus. Ook dat pleit voor uitstel van invoering, zo vinden deze leden.

(Artikel 7.42b)

De leden van de CDA-fractie vragen waarom een onderscheid nodig is tussen leerrechten die worden toegekend voor de bachelorfase en leerrechten voor de masterfase.

(Artikel 7.42c).

De leden van de CDA-fractie vragen waarom een uitlooptrecht voor een bachelopleiding, behalve voor het behalen van het bachelordiploma, alleen voor een masteropleiding mag worden aangewend. Kan de hbo-student dit uitlooptrecht ook gebruiken om zijn deficiënties te vervullen voordat hij aan een wetenschappelijke master gaat beginnen? Wanneer de student zijn uitlooptrecht inzet voor de master, krijgt de instelling die deze master verzorgt daar geen bekostiging voor, terwijl wel gewoon masteronderwijs wordt geleverd. Welke financiële repercussies heeft dit voor de instellingen die masters verzorgen, zo vragen deze leden.

(Artikel 7.42d)

Het is de leden van de CDA-fractie niet duidelijk waarom studenten die vanuit een hbo-propedeuse doorstromen naar een wetenschappelijke bachelor recht hebben op aanvullende leerrechten. Zij vragen of het wenselijk is op deze manier deze doorstromingsweg te bevorderen. Is bekend hoeveel studenten van een bepaalde vooropleiding die vanuit een hbo-propedeuse doorstromen naar de wetenschappelijke bachelor alsnog uitvallen of enorme studievertraging oplopen, zo vragen zij.

De leden van de PvdA-fractie lezen in dit artikel, dat met betrekking tot aanvullende leerrechten twee aanvullende leerrechten worden toegekend aan studenten met een functiebeperking die voorzienbaar langer over hun studie moeten doen. Welke overwegingen liggen eraan ten grondslag dat de regering de aanvullende leerrechten wil beperken tot twee? Behoudt zo'n student zijn recht op studiefinanciering gedurende de extra leerrechten, zo vragen de bovengenoemde leden.

De leden van de SGP-fractie merken op dat studenten met een voorzienbare studievertraging van meer dan twee leerrechten daar niet voor kunnen worden gecompenseerd. Zij vragen het oordeel van de regering over de suggestie om artikel 7.42d uit het wetsvoorstel te flexibiliseren en daarbij uit te gaan van een te overleggen verklaring van een arts.

(Artikel 7.42e)

Het is de leden van de CDA-fractie niet duidelijk waarom het uitlooptrecht niet mag worden meegeteld bij de resterende leerrechten die een student na het behalen van een diploma mag meenemen voor het volgen van onderwijseenheden van een andere opleiding. Waarom vervallen uitlooptrechten nadat de student zijn diploma heeft gehaald? Dit moedigt de student aan om het behalen van een diploma uit te stellen en de uitlooptrechten geheel te benutten.

(Artikel 7.42f)

Het is de leden van de CDA-fractie niet duidelijk waarom studenten maar één bachelordiploma en één masterdiploma mogen halen. Deze leden vragen of een student dan wel zijn resterende leerrechten mag inzetten om een extra bachelordiploma of masterdiploma te halen.

(Artikel 7.42g)

De leden van de CDA-fractie vragen de regering of het mogelijk is ook nieuwe leer- en uitlooptrechten toe te kennen aan studenten die kiezen voor een masteropleiding met een nominale studielast van meer dan een jaar. Zij denken dan met name aan de beta-opleidingen en de medische opleidingen

(Artikel 7.42j)

De leden van de CDA-fractie vragen wat de consequenties zijn voor de instelling die te maken krijgt met een tweede inschrijving en diens gevolg geen collegegeld mag heffen en ook geen bekostiging ontvangt. Zij moeten gratis onderwijs verstrekken aan elke student die zich bij hen meldt. Deze leden verwachten dat meer studenten zullen kiezen voor een tweede inschrijving. Deze situatie doet zich ook voor als de student zich inschrijft bij een buitenlandse instelling en geen collegegeldverplichting heeft bij de tweede inschrijving bij een Nederlandse instelling. Het lijkt deze leden niet eenvoudig voor het College van Bestuur om te bepalen of hier sprake is van misbruik. Zijn er alternatieven te bedenken voor het niet toekennen van leerrechten en geen inkomsten uit collegegeld bij deze tweede inschrijvingen, zodat de instellingen niet meer gedwongen zijn tweede inschrijvingen zoveel mogelijk te voorkomen, zo vragen deze leden.

Onderdeel S (Artikel 7.43)

De leden van de CDA-fractie vragen wat de consequenties voor de instellingen zijn wanneer deeltijdstudenten en duale studenten het volle collegegeld betalen. Betekent dit dat zij ook hun volle leerrechten inzetten en dat de instelling volledig wordt bekostigd en zelf moet bedenken wel instellingscollegegeld zij aan deze studenten wil vragen wanneer zij niet meer bekostigd wordt en deze studenten door hun leerrechten heen zijn? Verwacht kan worden dat deze studenten dan in ieder geval de uitloopleerrechten en perioden van gemaximeerd collegegeld volledig benutten, zo stellen de leden.

Onderdeel T (Artikel 7.44)

De leden van de CDA-fractie vragen of het uitlooplecht eigenlijk niet hetzelfde is als een gemaximeerd collegegeld van ten hoogste één keer het wettelijk collegegeld.

Onderdeel U (Artikel 7.44a)

De leden van de CDA-fractie vragen of het College van Bestuur vrij is om de hoogte van het instellingscollegegeld te bepalen voor verschillende opleidingen en verschillende typen studenten. Moet de instelling in het licht van het collegegeldkrediet aan de IBG melden welk instellingscollegegeld zij de student vraagt, zo vragen deze leden.

Onderdeel V (Artikel 7.45)

Waarom is het nodig om het examengeld ook te binden aan een periode overeenkomstig het collegegeldtijdvak, zo vragen de leden van de CDA-fractie.

Onderdeel X (Artikel 7.47)

De leden van de CDA-fractie vragen waarom, als het toch mogelijk wordt het collegegeld voor het hele studiejaar te voldoen, het nodig is een collegegeldtijdvak van zes maanden te onderscheiden.

Onderdeel AA (Artikel 7.50)

De leden van de CDA-fractie vragen of de Open Universiteit ook een profileringsfonds vaststelt. Valt de regeling voor minder draagkrachtige personen daar onder te brengen?

Onderdeel BB (Artikel 7.51)

De leden van de CDA-fractie begrijpen niet wat wordt bedoeld met de opmerking dat het College van Bestuur de kosten draagt als de student een opleiding volgt waarvoor een hogere studielast is vastgesteld. Om welke kosten gaat het dan? Deze leden vragen of studenten die vanwege een bestuursfunctie of andere maatschappelijke verdiensten ook tussentijds een

beroep op het profileringsfonds mogen doen ook wanneer zij nog niet al hun leerrechten en uitlooprechten hebben ingezet.

Onderdeel LL (Artikelen 18.55-18.58)

De leden van de CDA-fractie vragen de regering waarom een bestaande student bij de invoering van het systeem van leerrechten het maximale aantal leerrechten krijgt dat voor die opleiding is vastgesteld. Welke consequenties heeft dit voor de bekostiging van de instellingen? Zij vragen of de universiteiten die destijds niet direct de bachelor-masterstructuur hebben ingevoerd alsnog de financiële baten daarvan zullen ontvangen danwel 'last' krijgen van de invoering van leerrechten. Zo ja, in welke mate?

2. Wet studiefinanciering

(Artikel 6.8. en artikel 6.17)

De leden van de D66-fractie merken op dat de minister jaarlijks het rentepercentage vaststelt. Zij willen weten welke waarborgen er zijn dat de overheid debiteuren niet ineens opzadelt met onverwachte, buitensporige renteverhogingen. Welke rechtszekerheid hebben zij hier, zo vragen deze leden.

De voorzitter van de commissie
Aptroot

Adjunct-griffier van de commissie
Jaspers